

Tadqiqot **uz**

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

CONFERENCES.UZ

**31 ЙУЛ
№30**

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 30-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
1-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
30-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-1**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
30-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-1**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 30-күп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 июль 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 13 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибод Рахмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЙЎНАЛИШИ

1. Мухиддин Мухамедович Махмудов, Баходир Мухиддинович Холмонов ЎЗБЕКИСОН РЕСПУБЛИКАСИДА КОНСТИТУЦИЯВИЙ НАЗОРАТНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	7
2. Бекмуродов Музаффар Ботирович, И smoилов Отабек Купаймуродович ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ НИЗОЛАРНИ КЎРИБ ЧИҚИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ ҲАМДА ХАРИД ЖАРАЁНИГА ТЎСИҚ БЎЛАЁТГАН ОМИЛЛАР ТАҲЛИЛИ	9
3. Dilshoda Saydullayeva QONUNCHILIKNI TIZIMLASHTIRISHDA KODIFIKATSIYALASHNING OMMALASHUVI	12

ХУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЙЎНАЛИШИ

ЎЗБЕКИСОН РЕСПУБЛИКАСИДА КОНСТИТУЦИЯВИЙ НАЗОРАТНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

Мухиддин Мухамедович Махмудов

Ўзбекистон Республикаси Судьялар Олий кенгаши
хузуридаги Судьялар Олий мактаби магистранти
pochtawaym@mail.ru

Баҳодир Мухиддинович Холмонов

Тошкент туманлараро маъмурий судининг судьаси
pochtawaym@mail.ru

Аннотация: Конституциявий назоратни амалга ошириш жараёнларини ўрганиш уни
гоясини холисона баҳолаш, предмети, субъекти, конституциявий адолат, ҳуқуқий тартибга
солиш камчиликларни аниқлашни белгилайди.

Калит сўзлар: Конституция, Конституциявий назорат, Конституциявий суд, Конститу-
циявий қонун.

“Конституция” сўзи лотинча сўздан олинган бўлиб, “Constitutio” –“тузилиш, тузиш”
деган маънени билдириб, давлатнинг асосий қонуни, юқори юридик кучга эга бўлган мах-
сус норматив-ҳуқуқий ҳужжатдир.

Конституция – давлатнинг ҳуқуқ пойdevori ҳисобланиб, унда давлат тизими, бошқарув
тузилиши, иқтисодий-ижтимоий ва сиёсий-маданий асослари ўз аксини топади. Конститу-
ция давлатнинг таъсис ҳужжати бўлиб, у давлат тузишнинг асосий мақсадларини белгилаб
берди. Кўпчилик мамлакатларда Конституция таъсис мажлиси ёки референдум йўли билан
қабул қилинади.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси - Олий Кенгашнинг XII-чақириқ, XI-
сессиясида 1992 йил 8 декабрда моддама-модда овоз бериш йўли билан қабул қилиниб, у б
бўлим, 26 боб ва 128 моддадан иборат бўлди.

Професор Т.Я.Хабриева (Россия) "Конституцион ислоҳот бу вазифаларни бажаришга
мўлжалланган тузилмаларнинг амалий фаолият кўрсатишига туртки берди ва янгиларининг
ташкил этилишига сабаб бўлади", деб таъкидлайди. Бугунги кунга келиб конституциявий
назорат институти дунёнинг 193 мамлакатидан 164 тасида мавжуд бўлиб, улардан 74 тасида
конституциявий назорат Европа модели мавжуд. Хусусан, деярли барча Пост-Совет мамла-
катларида Европа моделига мувофиқ конституциявий судлар яратилган. [1]

Ю.Л.Шульжепконы фикр билдиришича, конституциявий назоратни ваколатли давлат ор-
ганларининг Конституция ва қонунлар билан норматив ҳужжатларнинг номувофиқлигини
текшириш, аниқлаш ва бартараф этиш бўйича фаолияти деб таъриф беради, бу даврда ор-
ганлар аниқланган номувофиқликларни бекор қилишга ваколатли ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси қабул қилинганидан сўнг, Конституциявий назоратнинг
ўрнатилиши учун мавжуд ҳуқуқий база зарур.

Инқиlobдан кейинги даврда 1920-йилларда СССРда конституциявий назорат органини
Олий СССР суди бўлиб, конституциявий соҳада баъзи вазифаларни бериб назорат қилди.
Бироқ, бу вазифани бажариш учун ваколатли Олий Кенгашни оғзаки розилиги бўлар эди.
СССР Конституциявий назорат қўмитаси 1989 йилда ташкил этилиб, мустақил муассасага
илк куртаклари намоён қилди. Лекин шундай бўлса-да, бу маслаҳатхона эди холос, маслаҳат
яъни фақат маслаҳат органи бўлиб қолди. Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суд
1995 йилда ташкил этилиб, мустақил ташкилот бўлди. Ўзбекистонда конституциявий адол-
атни шакллантириш ва ривожлантиришда янги босқич. Шундай қилиб, у назорат органлари
демократик ўзгаришларнинг оқибатларидан бири бўлди, конституциявий назорат яра-

тиш деб айтиш мумкин.

Мазкур қонундан ташқари Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди хузуридаги илмий-маслаҳатлашув кенгаши тўғрисида низом қабул қилиниб, Конституциявий судининг 2004 йил 30 январдаги 4-сон қарори билан тасдиқланди.

2017 йил 31 майдаги қонун билан давлат ҳокимияти тизимида Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг ўрни ва ролини кучайтиришга қаратилган Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси 108 ва 109-моддаларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритилди (LEX.UZ). (2)

Аввалги тахирдаги қонундан фарқли улароқ, машкур қонуннинг 27-моддасига Конституциявий судга мурожаат қилиш ҳукуқи берилган сони кенгайтирилиб, Конституциявий судга мурожаат қилиш ҳукуқига эга бўлган субъектлар қаторига қўйидагилар киритилди:

- Инсон ҳукуклари бўйича вакил (омбудсман) ўринbosари — Бола ҳукуклари бўйича вакил;
- Инсон ҳукуклари бўйича Ўзбекистон Республикасининг Миллий маркази;
- Президент ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳукуклари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакил.

Фуқаролар ва юридик шахслар қонун уларнинг конституциявий ҳукуклари ва эркинликларини бузмоқда деб ҳисобласа ҳамда судда кўрилиши тугалланган муайян ишда кўлланилган бўлса ва судда ҳимоя қилишнинг барча бошқа воситаларидан фойдаланиб бўлинган бўлса, қонуннинг Конституцияга мувофиқлигини текшириш тўғрисидаги шикоят билан Конституциявий судга мурожаат этишга ҳақли. (3)

Қўйидаги таърифни асослироқ деб ҳисоблаган бўлар эдик: "Конституциявий назорат – Конституцияда назарда тутилган инсон ва фуқароларнинг асосий ҳукуқ ва эркинликларини, ижтимоий муносабат ёхуд тартибни ҳимоя қилиш максадида конвергенсияси билан фаолият назарда тутилган асослари мавжуд бўлганда амалга ошириладиган ваколатли органлар ва бевосита таъсирини таъминлаш таъминлаш тушунилади".

Турли давлатларда қонунлар ва илмий адабиётларнинг таҳлили бизга конституциявий назоратнинг қўйидаги обьектларини аниқлаш имконини беради: Қонунлар, конституциявий ўзгартишлар тўғрисидаги қонунлар, Ҳукуқий бўшлиқлар, ижро этувчи ҳокимият органларининг регламент ҳужжатлари, маҳаллий ҳокимиятлар, ҳалқаро шартномалар, хусусий тартибот ҳужжатлари мавжудлиги, ҳарбий ва фавқулодда ҳолатни кўллайдиган қоидалар, сиёсий партияларнинг ташкил топиш фаолияти, мансабдор шахсларнинг ҳаракатидаги конституциявий жавобгарлиги, сайлов тартиби ва референдумлар натижаларини ўtkазиш ва тасдиқлаш, Конституция ва қонунларни шарҳлаш, Давлат ҳукуқий низолари ва бошқа конституциявий шикоятлар. Шундай қилиб, биз конституциявий назорат обьектининг тизимли табиати ҳақида гапиришимиз мумкин.

Бир қатор тадқиқчиларнинг фикрича, "ўзига хос восита Конституциянинг ишлашини таъминлаш ва ҳимоя қилиш-бу назорат ўз ичига олади: давлат органлари томонидан амалга ошириладиган назорат, шу жумладан ички назорат; конституциявий назорат ва бошқалардир (4).

"Ўзбекистон Республикаси Конституция суди тўғрисида"ги Қонуннинг 101-моддасига кўра Ушбу Қонун расмий эълон қилинган кундан эътиборан кучга кириши белгиланган. Ўзбекистон Республикасининг расмий ВЭБ сайтидан олинган маълумотларга кўра, мазкур қонун қабул қилинган вақтдан бери битта мурожаат Конституциявий суднинг мажлислари-нида кўриб чиқилган.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. Петрова И.В. Полномочия Конституционного Суда Российской Федерации по осуществлению судебного конституционного контроля // Проблемы государственного строительства и права / Под ред. Г.В. Мальцева. М.: РАГС, 2001.
2. LEX.UZ – расмий қонунчилик интернет сайти
3. "Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида"ги конституциявий қонун.
4. "Ўзбекистон Республикасининг "Судлар тўғрисида"ги қонуни.
5. Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг интернет расмий сайти <https://www.konstsud.uz/uz/docs/konstitutsiyaviy-sudi-qarorlari>.

**ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ НИЗОЛАРНИ КЎРИБ ЧИҚИШНИНГ
ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ ҲАМДА ХАРИД ЖАРАЁНИГА ТЎСИҚ БЎЛАЁТГАН
ОМИЛЛАР ТАҲЛИЛИ**

Бекмуродов Музаффар Ботирович

Судьялар Олий кенгаши хузуридаги

Судьялар олий мактаби тингловчиси

Исмоилов Отабек Купаймуродович

Тошкент туманлараро иқтисодий судининг судьяси

Аннотация: Мақолада давлат хариди билан боғлиқ низоларни кўриб чиқиш ва ҳал қилишнинг ўзига хос жиҳатлари, харид жараёнига тўсиқ бўлаётган тизимли камчиликлар ва уларнинг келтириб чиқарувчи омиллар таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: давлат хариди, давлат эҳтиёжи, электрон харид, танлов, шартнома, бюджет харажатлари, давлат буюртмачиси, давлат хариди иштирокчиси.

Давлат иқтисодиётини бошқаришда амалга оширилаётган манзилли ислоҳотларнинг таркибий қисми сифатида шаффоф ва очик давлат харидини ташкил этиш муҳим устувор йўналишлардан ҳисобланиб, ўз навбатида соҳада тадбиркорларнинг рақобат курашувини таъминлайди, давлат бюджети, марказлаштирилган манбалар ва давлат улушига эга бўлган корхоналар маблағларидан самарали фойдаланишга имкон яратади.

Мазкур маблағлардан мақсадли фойдаланиш мамлакат иқтисодиётини ривожлантириш учун инвестиция қилишга, аҳолининг яшаш даражасини оширишга ҳамда ижтимоий вазифаларни бажаришга хизмат қилади.

Жаҳон банки маълумотига кўра, давлат харидлари харажатлари ҳажми йилдан йилга ортиб бормоқда, 2020 йилда дунё харид харажатлари миқдори 11 трлн. АҚШ долларни, яъни глобал ЯИМнинг 12 фоизини ташкил этган.

Харид жараёни билан боғлиқ маблағлар ортиб бориши билан бир вақтда соҳадаги қонун бузилиши ва шартномавий низоларни адолатли, тезкор ва холисона кўриб чиқишни талаб этиб, бузилган манфаатларни суд орқали химоя қилиш долзарб ҳисобланади.

Шу мақсадда давлат харидларини амалга ошириш ва ташкил этиш бўйича мутлақо янги тамойилларга асосланган тизимни шакллантиришда, соҳада ечимини кутаётган ва ҳал этилиши лозим бўлган муаммоларни аниқлаш ва уларни келтириб чиқарувчи омилларни таҳлил қилиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Мавзууни тадқиқ этиш давомида маълум бўлишича харид тизимидағи қуйидаги ташкилий ва хуқуқий камчиликлар соҳа ривожига асосий тўсиқ сифатида қолмоқда:

- маҳсулотлар харидини режалаштириш жараёнидаги камчиликлар;
- айрим маҳсулот турларида рақобатчилар сонининг етарли эмаслиги;
- давлат харидларида рақобатли савдо турларини чекловчи тўғридан-тўғри шартномалар ва битимларни тузишни назарда тутувчи конунчилик хужжатларини мавжудлиги;
- харид жараёнини ташкил этишда таниш-билишчилик;
- харид жараёни билан боғлиқ айрим тушунчаларнинг юридик моҳияти тўлиғича очиб берилмаганлиги;
- маҳаллий ҳокимият органлари томонидан давлат харидларига маъмурий тарзда аралашиш ва меъёрий-хуқуқий хужжатларда белгилангандарга амал қилмаслик ҳолатининг мавжудлиги;
- давлат харидини амалга оширишда етказиб берувчини танлаш асосан нарх омилига боғлиқ бўлиб қолаётганлиги;
- кадрларнинг қўнимсизлиги ва малакасини ошириш тизимининг манзилли йўлга қўйилмаганлиги.

Қайд этилган бу каби камчиликларни бартараф этилмаслиги давлат иқтисодиёти учун келтириб чиқариши мумкин бўлган салбий оқибатларни таҳлил қилинди.

Яъни, **молиявий йўқотиши** – йилиги ўртacha 2 трлн. сўмлик бюджет маблағи нотўғри сарфланишига олиб келиши, **миқдорий йўқотиши** – товарлар ва хизматларни давлат эҳтиёжлари учун эмас, балки масъул амалдорларнинг шахсий мақсадлари учун харид қилинишига олиб келиши, **сифат йўқотиши** – сифатсиз товарлар етказиб бериш ва хизматлар кўрсатиш каби

зарурий техник талабларни бузган ҳолда шартномаларни тузилиши, **сиёсий йўқотиши** – мамлакатда инвестицион муҳит ва иқтисодий-молиявий тизимига зарар етказиши ва эркин рақобат тамоилларининг бузилишига олиб келади.

Бу борада соҳадаги муаммоларнинг ечими сифатида амалиётда ўз самарасини исботланган тўртта ёндашув, яъни психологияк, техник, тартибга солувчи жараёнлар ва жазо чораси каби усувлардан кенг фойдаланилди.

Харид жараёнини ташкил этишдаги қонун бузилиши ҳолатларини олдини олишда **психологик усул** - харид жараёнига масъул ходимни тайинлашда номзоднинг анкета маълумотларини ва одинги иш жойидан тавсифномани текшириш ва шу орқали соҳада коррупция ҳолатларини олдини олиш, **техник усул** - битим иштирокчиларини бир-бирлари билан яқин мулоқотни олдини олиш мақсадида харид билан шуғулланувчи ходимнинг музокаралар олиб борувчи хоналарни назорат тизими ва видеокузатув ускуналари билан жиҳозлаш, **тартибга солувчи усул** – давлат харидида коррупцияни келтириб чиқарувчи жараёнларни тартибга солувчи самарали қоидалар тизимини ишлаб чиқиш, **жазо чораси**-харид жараённига масъул бўлган шахсларнинг коррупцион фаолиятининг «фойдасиз» қилиб қўядиган муҳитни шакллантиришдан иборатдир.

Бундан ташкири, ИХРТ (The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) томонидан Ўзбекистонда давлат хариди амалиётидаги камчиликлар бўйича хуносаларидан ҳам фойдаланилди. Хусусан ташкилот якуний тўхтами қуидагича: савдоларнинг потенциал иштирокчилари бўлган аффилланган шахс тушунчасини аниқлаштириш, савдо иштирокчиларининг таклифлари билан бирга келишув ёки яхлитлик декларациясини инобатга олишни тизимини киритиш, харид жараёнларида иштирок этувчи (аффилланган ёки бошқарувчи)ларнинг савдо жараёнларида иштирок этишига чекловлар киритиш.

Ишлаб чиқилган таклифларга халқаро амалиётда тан олинган миллий асосда камситишини тақиқлаш, товарлар эркин ҳаракати, хизмат кўрсатиш эркинлиги, бизнес яратиш эркинлиги каби принциплар асосида бу борадаги низоларни судларда кўришнинг айrim жиҳатлари ҳам эътиборга олинди.

Хориж амалиётида судлар томонидан кўриладиган ишларнинг асосий қисми ваколатли органлар томонидан тўсиклар қўйиш, шартномаларни тузишда камситувчи қарорлар қабул қилиш, тендер нархларига адолатсиз тарзда таъсир кўрсатиш билан боғлиқ ишлар ташкил этган.

Дунё амалиётида харид жараёни билан боғлиқ ишларни кўришнинг маъмурий, апелляция-мустақил муассаса ҳамда суд органи шаклида кўриш амалиёти мавжуд. Бугунги кунда апелляция институти энг мақбул ва кам ҳаражат усул сифатида қайд этилади.

Ушбулардан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикасидаги мавжуд харид тизимини такомиллаштирига қаратилган қуидаги тартибларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ.

- давлат харидида ҳисобдорлик - жамоатчилик назоратини таъминлаган ҳолда харид ташкил этиш механизмини жорий этиш;

- харид жараёни билан боғлиқ асосий индикаторларни ишлаб чиқиш ва соҳага тўсик бўлувчи таҳдидларни белгилаб олиш;

- муддатида амалга ошмаган харид натижасида маблағлар етишмовчилиги юзага келганда, мазкур дефицитни муассасанинг бюджетдан ташқари маблағлари ҳисобидан қопланишини белгилаш;

- электрон давлат харидларини амалга оширишда нарх омили билан бирга сифат кўрсаткичларини ўзида акс эттирган тизимлаштирилган мезонлар тўпламини жорий этиш;

- дунё амалиётида товарлар, ишлар ва хизматларни харид этишнинг асосий инструменти сифатида давлат харидларини тендер савдоларида ғолибни аниқлашда баҳо ва сифат кўрсаткичи асосида танлаш мезонларини ишлаб чиқиш (Германия тажрибаси).

- давлат эҳтиёжини таъминлашнинг тан олинган учта модели марказлашган, марказлашмаган ва қисман марказлашган каби барча усувларидан фойдаланиш, бу жараёнда марказлашмаган ва қисман марказлашган харид босқичида тегишли халқ депутатлари кенгашлари назоратини таъминлашга қаратилган тизим ишлаб чиқиш .

-хар бир давлат органи таркибидаги молия бўлимлари ўзининг доирасидаги идоравий давлат харидлари назорати учун жавобгарлиги ва масъуллигини белгилаш (Хитой тажрибаси).

-давлат харидлари бўйича адолатсиз иштирокчилар реестри суднинг давлат харидлари-

нинг виждонсиз иштирокчи деб тан олиш тўғрисидаги қарори асосида топиш механизмини йўлга қўйиш (Қозоистон тажрибаси бўйича бундай иштирокчилар суд қарори асосида 24 ой давомида давлат харидида иштирок эта олмайди).

Хулоса сифатида таъкидлаш жоизки, давлат харидларини амалга ошириш жараёнидаги мавжуд камчиликларни бартараф этиш мамлакат иқтисодий хавфсизлигини таъминлашнинг муҳим кафолати ҳамдир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. <http://bujet.ru/article/51922.php>
2. https://en.wikipedia.org/wiki/Government_procurement
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Government_procurement_in_the_US
4. <https://content.next.westlaw.com>
5. https://inbusiness.kz/ru/author_news/gosudarstvennye-zakupki-i-sudebnaya-praktika

QONUNCHILIKNI TIZIMLASHTIRISHDA KODIFIKATSIYALASHNING OMMALASHUVI

Dilshoda Saydullayeva
Toshkent shahar yuridik texnikumi talabasi
Telefon:+998(90)9012940
saydullayeva2002@gmail.com

Annotasiya: Hozirgi kunda romana-german huquq oilasiga kiruvchi davlatlarda qonunchilikni tizimlashtirishda kodifikatsiyalash usulidan foydalanish keng qo'llanmoqda. Bu usul qonunchilikdagи huquqiy bo'shliqlarni bartaraf etishda samarali natija bermoqda.

Kalit so'zlar: Kodifikatsiya, qonunchilik, kodeks, huquq ijodkorligi, huquq , normativ-huquqiy hujjat, huquqiy bo'shliq, ijtimoiy munosabat.

Har qanday huquqiy tizimda ham biror sohada qonun va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar soni ko'paygach, ularni tizimlashtirish dolzarb darajaga ko'tariladi. Sababi, mavjud qonunlar va yangi ishlab chiqilgan qonunlar o'rtasida nomutanosibliklar, takrorlanishlar kelib chiqadi.

Hozirgi kunda qonunchilikni tizimlashtirishda inkorporatsiya, konsolidatsiya usullari kerakli natijani bermayotgani barchaga ma'lum. Shu sababdan, kodifikatsiyalash usuli yuqori sur'atlarda ommalashmoqda. Yurtimizda 19ta kodeksning mavjudligi ushbu holatning yaqqol dalilidir.

Agarda kodifikatsiyalashning inkorporatsiya va konsolidatsiya usullaridan o'zib ketish sabablariga to'xtaladigan bo'lsak, ularni alohida-alohida tushuntirish yordamida buni aytib o'tishimiz mumkin. Qonunchilikni tizimlashtirishning inkorporatsiya usulida normativ-huquqiy hujjatning mazmuniga biron-bir o'zgartirish kiritmasdan, ularni xronologik, alifbo, mavzu bo'yicha yoki umuman boshqa tartibda tizimga solib nashr qilinadi. Unga ko'ra, tizimga solingan normativ-huquqiy hujjatlar yuridik akt sifatida o'z kuchini saqlab qoladi. Konsolidatsiya usulida esa qonunlar, farmonlar va hukumat qarorlariga o'zgartirish kiritmasdan tizimlashtiriladi, biroq konsolidatsiya qilningan normativ-huquqiy hujjatlar o'z yuridik kuchini yo'qotadi. Kodifikatsiyalash bir sohadagi normativ-huquqiy hujjatlarni umumlashtiradi va tartibga soladi. U qonunchilikni shaklan va mazmunan qulay holatga keltiradi, u orqali yangi qonun hujjatlarini ishlab chiqishda avvalgi qonun hujjatlari ham inobatga olinadi. Shuningdek, normativ-huquqiy hujjatlar o'rtasida o'zaro muvofiqlik o'rnatiladi, ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishning eng samarali yo'llari tanlab olinadi, huquqiy bo'shliqlar bartaraf etiladi. Kodifikatsiyalashda ham tizimlashtirilgan qonunlar yuridik kuchini yo'qotadi.

Kodifikatsiyalash hozirgi kunda ko'plab davlatlarda keng tusda foydalanilmoqda. Xususan, Rossiya, Germaniya, Amerika Qo'shma Shtatlari kabi dunyoning rivojlangan davlatlarida ham kodifikatsiyalash qonunlarni tartibga solishning asosiy yo'nalishlaridan biridir. Shuningdek, bu usuldan ko'plab rivojlanayotgan yosh davlatlar ham foydalanmoqda.

Shunday qilib, yuqorida aytib o'tganimdek, kodifikatsiyalash qonunchilikni tizimlashtirishda boshqa usullardan yuqori ko'lamliligi bilan ajralib turibdi. U fuqorolarga huquqiy ongini oshirishda katta yordam ko'rsatmoqda, chunki bir ijtimoiy munosabatni tartibga soluvchi bir nechta qonуни o'qib, ularni umumlashtirishdan ko'ra bitta kodeksi o'qib, umumiy bilimlarga ega bo'lish yoki ma'lumotlarni izlab topish osonroqdir. Misol keltiradigan bo'lsak, saylov va saylanish huquqi haqidagi qonunlarni o'qib chiqsak, ular orasida takrorlanishlar, o'zaro nomuvofiqliklardan qonуни o'zlashtirishga qiyalamiz, qonunlardan foydalanishda ziddiyatlarga uchramyz, lekin O'zbekiston Respublikasi Saylov kodeksini o'rganib chiqsak, ushbu qonunlarni ancha soddalashtirilgani, aniqlashtirilgani, takomillashtirilganiga guvoh bo'lamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.A.Saydullayev. Davlat va huquq nazariyasi – Toshkent 2020.
2. Safarov Jahongir Ismoilovich. "O'zbekiston Respublikasida ekologik qonunchilikni tizimlashtirish va kodifikatsiyalash masalalari" nomli ilmiy ishi – 2011.
3. Internet saytlari: lex.uz

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА ЗО-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(1-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиши муддати: 31.07.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000